

8

Hoger of lager?

30 minuten

KORTE OMSCHRIJVING

Waarvoor dient straf eigenlijk en hoe wordt bedacht welke straf iemand krijgt? Leerlingen gaan eerst over deze vragen in discussie. Daarna krijgen ze een casus. Steeds krijgen ze een nieuw feit te horen over deze casus. Moet de straf door het nieuwe feit hoger worden of juist niet? Met een pijl kunnen de leerlingen laten weten of de straf hoger of lager moet worden of gelijk moet blijven.

LEERDOELEN

Leerlingen worden zich bewust van de overwegingen die een rechter bij een strafzaak betreft en ze denken na over het nut van straffen. Ze zien in dat elke strafzaak anders is en dat er geen standaardstraf van toepassing kan zijn (daderstrafrecht).

DUUR

30 minuten

BENODIGD MATERIAAL

Per leerling een kaart met een pijl. U kunt de leerlingen een pijl laten tekenen, of per leerling een A4 met een pijl printen. Zoek hiervoor op 'hoger of lager' in onze zoekmachine: www.prodemos.nl/lesmateriaal.

WAT DOET U?

1. U kunt uw groep leerlingen opdelen, waarbij de helft voor de stelling en de helft tegen de stelling is. U kunt de leerlingen ook zelf laten kiezen hoe ze over de stelling denken. Vervolgens leest u de eerste stelling voor: *'straffen moeten bij hetzelfde delict voor iedereen gelijk zijn'*. Laat de leerlingen in discussie gaan over de stelling. Bij voldoende tijd kunt u ook ingaan op de tweede stelling: *'er moeten minimumstraffen ingevoerd worden'*. Na een korte discussie kunt u wat achtergrondinformatie geven bij de stellingen. Deze informatie is verderop te vinden.
2. Leg de leerlingen de volgende casus voor: 'Een 18-jarige vrouw wordt op straat mishandeld. Deze mishandeling wordt gezien door personeelsleden van de dienst cameratoezicht. Zij roepen de politie op die in de buurt surveilleert. De politie is vrij snel ter plaatse en arresteert de verdachte Johan S. Hij wordt verhoord, maar hij ontkent dat hij de jonge vrouw mishandeld heeft. De vrouw doet aangifte en verklaart woensdagnacht op straat te zijn mishandeld door haar 19-jarige ex-vriend Johan S. Vervolgens wordt Johan aangeklaagd voor mishandeling en hij moet voor de rechtbank verschijnen.' NB. Het staat u uiteraard vrij om een andere casus te nemen.
3. Geef iedere leerling een pijl en vertel dat de leerlingen steeds een nieuw feit voorgelegd krijgen. Zij moeten beslissen of de verdachte Johan S. strafverlaging (pijl naar beneden) of strafverhoging (pijl omhoog) moet krijgen. Ze kunnen met een horizontale pijl ook aangeven dat de strafmaat volgens hen niet moet veranderen.
4. Leg de leerlingen een 'nieuw feit' voor (bovenop de gegeven casus over Johan) en stel de vraag: hoger of lager? Het is niet erg als de leerlingen het niet met elkaar eens zijn. Vraag een aantal leerlingen naar hun redenering. De meerderheid beslist hoe de straf uitvalt: hoger, lager of ongewijzigd.

STELLING 1 – STRAFFEN MOETEN BIJ HETZELFDE DELICT VOOR IEDEREEN GELIJK ZIJN

Moet een rechter iedereen die hetzelfde delict heeft gepleegd ook dezelfde straf geven? Dus als twee mensen allebei een scooter hebben gestolen, verdienen ze dan allebei precies dezelfde straf?

Stelling: *Straffen moeten bij hetzelfde delict voor iedereen gelijk zijn.*

Na afloop van de discussie kunt u uitleggen aan de leerlingen (voor zover dat niet al aan bod is gekomen) dat we in Nederland geen standaardstraf kennen. In het Wetboek van Strafrecht staat in welke categorie een misdrijf of overtreding valt. Hierdoor weet een rechter wat de maximale straf is die hij kan opleggen. Hij kan echter ook een lagere straf geven.

STELLING 2 – ER MOETEN MINIMUMSTRAFFEN INGEVOERD WORDEN

Moet de rechter minder vrijheid hebben in het opleggen van straffen?

Stelling: *Er moeten minimumstraffen ingevoerd worden.*

De PVV had dit in 2012 in het verkiezingsprogramma staan. Ook de VVD staat positief tegenover een minimumstraf, mits die geldt voor mensen die voor de tweede keer een ernstig misdrijf plegen.

Bij voldoende tijd kunt u ook nog de volgende vraag aan de groep stellen: ‘Wat is eigenlijk het nut van het geven van straf?’ Na afloop van de discussie kunt u aan de leerlingen uitleggen dat er ooit zeven mogelijke doelen voor het geven van straf zijn geformuleerd: 1. eigenrichting voorkomen, 2) voorkomen dat de verdachte het nog eens doet, 3) vergelding, 4) genoegdoening voor de slachtoffers, 5) bescherming van de samenleving, 6) afschrikken van potentiële daders en 7) resocialisatie (terugkeer in de maatschappij). Wellicht zijn de leerlingen tijdens de discussie al op een deel van deze doelen uitgekomen.

STRAFMAAT

Binnen het strafrecht zijn oriëntatiepunten bepaald. Deze oriëntatiepunten helpen de rechter een strafmaat te bepalen. Voor eenvoudige mishandeling geven de oriëntatiepunten aan dat een boete van 500 euro gepast is. Als er sprake is van beperkt letsel, zoals schaafwonden of een tand door de lip, wordt dit bedrag al snel 750 euro.

NIEUWE FEITEN

Vraag bij de volgende nieuwe feiten of de straf volgens uw leerlingen omhoog of omlaag moet.

1. De verdachte is in zijn jeugd door zijn ouders mishandeld. Hij kan hierdoor moeilijk omgaan met conflicten. *De rechter kan rekening houden met persoonlijke omstandigheden. De omgang met conflicten is zo'n omstandigheid. De rechter kan bijvoorbeeld opleggen dat Johan een agressietraining moet volgen. Dan hoeft hij geen boete te betalen, of alleen een gedeelte van de boete.*
2. De verdachte was gedurende de mishandeling onder invloed van alcohol en drugs. Hierdoor wist hij niet wat hij deed.

De ene rechter zal hier anders over denken dan de andere, hoewel het onder invloed zijn van drank of drugs meestal geen strafverlagende werking heeft. Stel dat Johan expres alcohol of drugs zou nemen, omdat hij weet dat hij dan minder remmingen heeft, dan zou de rechter dit wellicht een strafverhogende omstandigheid vinden.

3. Slachtoffer en verdachte hebben samen een zoontje van 1 jaar oud. Het slachtoffer weigert verdachte contact met zijn kind. *De rechter zal hier waarschijnlijk geen rekening mee houden. Deze omstandigheid rechtvaardigt geen geweld.*
4. Verdachte heeft last van een psychische stoornis en kan hierdoor woedeaanvallen krijgen. *Als de stoornis is vastgesteld door een psychiater en de verdachte daardoor verminderd toerekeningsvatbaar wordt bevonden, dan kan hij worden ontslagen van alle rechtsvervolging (bij volledige ontoerekeningsvatbaarheid) of een maatregel of lagere straf krijgen (bij verminderde toerekeningsvatbaarheid). Dit betekent overigens niet dat er geen schadevergoeding hoeft te worden betaald.*
5. Verdachte is net begonnen met een baan als buschauffeur. Bij een gevangenisstraf raakt hij deze baan kwijt. *Het is op basis van de oriëntatiepunten niet waarschijnlijk dat de verdachte een gevangenisstraf krijgt opgelegd (als de verdachte een schoon strafblad heeft). De rechter houdt meestal wel rekening met iemands baan; hij is dan eerder geneigd een straf op te leggen waardoor een verdachte kan blijven werken.*
6. Verdachte ging door het lint na een zeer discriminerende opmerking van het slachtoffer. *De rechter zal hier waarschijnlijk geen rekening mee houden. Deze omstandigheid rechtvaardigt geen geweld.*
7. Verdachte heeft een zeer laag IQ. *Iemands IQ kan invloed hebben op de strafmaat, maar ook mensen met een laag IQ weten dat je niet mag slaan. Als de verdachte door iemand beïnvloed is en hij door zijn IQ extra vatbaar is voor beïnvloeding, dan ligt het wellicht iets gecompliceerder.*
8. Het slachtoffer stalkte de verdachte al een paar weken. De verdachte werd enkele keren per dag gebeld en ontving wekelijks tientallen sms'jes. *Dit kan mogelijk invloed hebben op de strafmaat. Het kan heel angstaanjagend zijn als iemand jou constant volgt.*
9. Verdachte is een bekende van de politie. Dit is de vijfde keer in een jaar tijd dat hij voor mishandeling moet voorkomen. *In de oriëntatiepunten is bij eenvoudige mishandeling recidive niet opgenomen. De wet zegt er wel wat over in Art. 43a Sr. Hierin staat dat de maximale straf met een derde kan worden verhoogd als de veroordeelde in de afgelopen vijf jaar onherroepelijk is veroordeeld voor een soortgelijk misdrijf. NB: De tijd dat de veroordeelde gevangen heeft gezeten telt niet mee.*
10. Er is voortdurend wat aan de hand in deze wijk. Het plein staat bekend als een erg onveilige plek. *De rechter zal hier waarschijnlijk geen rekening mee houden in de strafoplegging, tenzij de verdachte natuurlijk veelvuldig een klap uitdeelt.*

11. Twee nieuwe getuigen verklaren dat de vrouw buiten het zicht van de camera's de eerste klap gaf.

De rechter kan deze omstandigheid meewegen in de strafmaat, maar het is dan wel de vraag of het geweld van Johan S. enigszins in verhouding staat met de klap die de vrouw uitdeelde. In dit geval is het zeer onwaarschijnlijk dat de verdachte zich kan beroepen op zelfverdediging. Hij heeft de kans om weg te lopen van de situatie niet ter harte genomen. Het feit dat de vrouw een klap uitdeelt, rechtvaardigt niet dat Johan S. geweld gebruikt.

12. De mishandeling krijgt veel aandacht van de media. De naam van de verdachte staat in de krant. Het publiek eist een hoge straf.

Het is mogelijk dat de rechter met deze omstandigheid rekening houdt. In de zaak van de 'kopschoppers' uit Eindhoven (2013) kwam de rechter tot lagere straffen, onder andere omdat de mishandeling was uitgezonden op televisie en de minderjarige verdachten herkenbaar in beeld werden gebracht.